

	СТАНОВНИКА	НА 1 км ²	ПРИРАШТАЈ у % од 1900—1910.
Лијеж	888.341	308	7,52
Луксембург	231.215	52	5,48
Намур	362.846	99	4,71
Источна Фландрија	1,120.335	373	8,77
Западна Фландрија	874.135	270	8,56

Главнији градови имају овакав број становника: Антверпен 301.766,¹ Брисел 177.078.² Шарлроа 28.177, Мон 27.828, Ру 10.062, Хаселт 17.095, Лијеж 167.521, Серен 41.015, Арел 12.042, Намур 32.363,³ Ган 166.445, Бриж 53.285, Остенде 42.207,

(По Pet. Mitt. за 1912. г. Februar-Heft).

Р. Д.

ГЕОГРАФСКЕ ЕКСПЕДИЦИЈЕ

КО ЈЕ ДОШАО НА СЕВЕРНИ ПОЛ — РЕАРУ ИЛИ СООК?

Борба између *Пирија* и *Кука*, око открића Северног Пола, завршена је. Њу су решиле стручне комисије National Geographic Society у Вашингтону и Универзитета у Копенхагену. *Албрехт Пенк* износио у једном чланку⁴ суд стручњака у Вашингтону и Копенхагену, и сам саопштава неколике појединости, које нису повољне по Кука. Цео догађај са Куком јасан је доказ, са колико се мало обазривости примају географске новости и како се у географска открића често верује по коме мршавом извештају. Пенк овај случај нарочито истиче и тражи, да се и за географске проналаске доноси суд, пошто се критички претресу сви докази. Сензације треба сузбијати.

О исходу борбе око Севернога Пола могло би се наслућивати већ и на основу следећег факта:

Пири се драговољно предао суду у Вашингтону. Фредерик Кук је то учинио тек под притиском јавнога мњења; он је тада предао свој путни извештај и друге белешке Универзитету у Копенхагену, али преко свога секретара Walter-a Lonsdale-a и то тек, пошто је у Вашингтону било већ објављено мишљење о Пири-у. Обе ове установе су предале сва поднесена документа на испитивање стручним комисијама, које су донеле следећа мишљења:

І. Суд о Пириу.

Заседање „National Geographic Society“, држано 4. нов. 1909. (по новом) у Хубардовој Сали, добило је овај извештај:

„Пододбор, коме је било стављено у дужност да испита хартије командира Пири-а да ли оне доказују да је он дошао на Северни Пол, даје извештај о свршеном свом задатку.

¹ Са предграђима 411.350.

² Са предграђима 736.152.

³ Са предграђима 43.785.

⁴ Zeitschrift der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin 1910, 1, стр. 51.—57.

Командир Пири поднео је овоме пододбору свој оригинални дневник манускрипте својих проматрања и неколика од најважнијих научних резултата своје експедиције, заједно са својим инструментима и апаратима. Све је ово пододбор брижљиво испитао и једногласно је мишљења, да је командир Пири достигао 6. априла 1909. Северни Пол.

Осећа се због тога властан изјавити да организација, план, извођење експедиције, њен потпуни успех и њени научни резултати говоре са највећим поуздањем о способности командира Роберта Е. Пири-а и чине га достојним највећих почести, које му може указати *National Geographic Society*.*

Henry Gannett.

C. M. Chester.

O. H. Tittmann.

Овај је извештај једногласно примљен, као и следеће решење:

I Из разлога, што је Роберт Е. Пири доспео на Северни Пол, који је вековима био многима циљ,

II Што је то највећи географски успех, који друштво треба да поштује, решено је,

1. да се командиру Пири-у подари нарочита медаља,

2. да се питање о томе, ко је и да ли је уопште ико пре 1909. дошао на Северни Пол, пренесе на одбор за испитивање, који ће опет председништву предложити један пододбор од стручњака.

3. да се капетану С. А. Bartlett-у подари *National Geographic Society* медаља за одлично вођење брода, издржљив труд и вешту управу, што је све показао за време Пиријеве арктичке експедиције 1908/9. и што је достигао велику ширину 87° 44' сев.

На седници председништва од 8. нов. одбор за испитивање Пиријевих докумената препоручио је друштву, да састав пододбора за испитивање питања, да ли је Пол пре 1909. био откривен, треба да буде различан од онога за испитивање Пиријевих докумената. По овој препоруци је председништво изабрало један нарочити комитет.

II. Суд о Куку.

„Астрономска Опсерваторија.

Копенхаген, 18. децембар 1909.

Документа поднета комисији за испитивање била су:

I Извештај о Dr. Куковој вожњи на Северни Пол, који је писао г. Лонсдел машином (61 страна фолио).

II Препис забележака Кукових, које је донео са свога пута; препис је овај такође извршио г. Лонсдел машином. Он обухвата време од 18. марта 1908. до 13 јуна 1908., за које је Кук (према тим подацима) прешао пут од Svartevaeg-а према Полу и натраг ка једној тачки, не ближе одређеној, на поларном леду западно од земље Axel Heiberg (препис има 16 страна фолио). Ова два документа предао је Dr. Кук преко г. Лонсдела 19. дек. 1909. ректору Универзитета, професору Саломонзену и професору Стремгрену.

Хартије не беху пропраћене спроводним писмом Dr. Кука; али је г. Лонсдел усмено саопштио да ће оригиналне забелешке, које су због опрезности испослане другим путем у Европу, бити предане Универзитету за неколико дана.

Препис наведен под II. био је по нарочитом и поновљеном исказу г. Лонсдела потпуна и тачна копија свију изјашњења у забелешкама, која могу

имати, по мишљењу Dr. Кука, важности за проверавање од стране Универзитета. Ове забелешке на супрот датом обећању, још нису стигле у руке комисији, и до сад је било немогуће доспети у везу са Dr. Куком, чија је адреса непозната његовом секретару.

Пошто су се чланови комисије појединце упознали са поднесеним материјалом и уверили се, да нема никакве вредности за одлуку у питању да ли је Dr. Кук доспео на Северни Пол, председник је позвао комисију у пленарну седницу у петак 17. дек. да саставе извештај за Универзитет.

На ову седницу беше позван г. Лонсдел да одговори на нека питања. Он је донео овом приликом писмо Dr. Кука управљено на њега, на коме није било ни места одакле је послано ни датум, али му је отворени завој био жигосан: „Marseille, 14. дек. 1909.“ У тај завој било је уметнуто Dr. Куково писмо ранијем ректору Универзитета, проф. Торпу, датирано: New York, 27. септ. 1909.

У овоме писму саопштава Dr. Кук да му нису само инструменти остали код Etah-a, као што је назначено у његовом телеграму Универзитету од 23. окт. 1909., већ и мноштво астрономских посматрања, и да без ових „изгледа непаметно и немогућно“ доносити последње мишљење о његовом путу.

После ове представке о току досадашњег рада комисија је, као резултат испитивања предатог јој материјала, изјавила ово:

Путни извештај поменут под I у свему је исти са оним што је објављен у септембру и октобру исте године у „New York Herald-у“.

Препис забележака наведен под II не садржи ни најмање оригиналне астрономске чињенице (добивене посматрањем) већ само резултате.

Нема у документима, који су нам предани, ни мало ни таквих знакова за објашњавање, који могу посведочити вероватност, да су речена астрономска посматрања уопште заиста била чињена; таква је, нерасветљена појединостима које могу бити контролисане, цела практична страна питања (путовање саоницама). Комисија је, на основи тога, мишљења, да из материјала, који јој је предан за испитивање, не може бити изведен ни најмањи доказ за то, да је Dr. Кук достигао Северни Пол.

Elis Strömgren, председник. *Folke Engström*. *G. Holm*. *J.A.D. Jensen*. *C.F.Pechille*. *Knud Rasmussen*. *Carl Ryder*.“

„С обзиром на ово изјашњење, које је дала стручна комисија, конзисторијум Универзитета мора рећи да *материјал, у колико је поднет Универзитету на испитивање, нема никаквих промајрања или објашњења, која могу послужити као доказ, да је Dr. Кук на својем последњем поларном путовању достигао на Северни Пол.*

Carl Jul. Salomonsen *V. Bentzon*.“

Поменуте оригиналне забелешке Кукове предате су 3. јануара Универзитету у Копенхагену; око половине јануара 1910. год. саопштава конзисторијум ово:

„Од конзисторијума одређена комисија за испитивање хартија Dr. Кука добила је 3. јануара од г. Лонсдела забелешке, које је, по његовој изјави, водио Dr. Кук на својем последњем арктичком путовању.

Ове је забелешке сада испитала комисија. Садржина им се у главnome слаже са раније послатим материјалом. У њима има исто тако мало, као и у

ранијем материјалу, астрономских посматрања или других ознака, које чине вероватним или могу доказати да је Dr. Кук дошао на Северни Пол.

На основу жеље, коју је ректор Универзитета и председник комисије изразио г. Лонделу при пријему забележака 3. јануара, да дођу у директну везу са Dr. Куком, добио је председник комисије од г. Лондела писмо од 10. јануара, у коме овај саопштава да није добио никакав одговор на телеграм упућен на адресу Кукову, коју му је овај оставио.“

Тако је свршен спор о томе на штету Кукову. Две компетентне уставне за решавање оваквих питања дале су своја мишљења. Што је ипак Кук неколико месеци уживао у слави, која му иначе није припадала, има захваљујући једноме делу америчке штампе, више наклоњене сензацијама, и Роалду Амундзену, одличном поларном истраживачу, чије и јесте дело онако одушевљен пријем Куков у Копенхагену. Енглеска штампа и боља америчка биле су у овоме спору резервисане очекујући суд стручњака.

Е. Ј. Цветић.

ДОЛАЗАК РОАЛДА АМУНДЗЕНА НА ЈУЖНИ ПОЛ¹

Изненадно, 7. марта (п. н.) ове године, дошла је у Норвешку, из Хобарта на Тасманији, вест: да је чувени путник-испитивач, *Роалд Амундзен*, норвешки капетан, дошао на Јужни Пол. Норвежанину је дакле пошло за руком да дође на Јужни Пол, као што је, опет Норвежанин, *Карстенис Борхгревинк*, био први, који је дошао на антарктички континент (1899—1900 г.), до 78° 50' ј. ш.

Интересантна је историја продирања на Јужни Пол. Све до данашњих дана у областима око Јужнога Пола мало се прешло преко 70° ј. ш. И то мало пута догађало се најпре у великој периоди антарктичких испитивања од 1820—1842 г., затим у скорашњој, и најновијој, последњих дана.

Белингхаузен је (1820—1842. г.) обишао поларну капу и нешто мало прешао упоредник под 70°, а *Цемс Рос* је 1842. г. извршио велико продирање у залив Викторијине Земље, на чијим се обалама дижу моћни вулкани, и дошао до 78° 10'.

Нова периода испитивања јужних поларних предела почела је тек у најновије време. У њој се такмиче: Енглези, Норвежани, Белгијанци, Шотланђани и Немци, али су највише успеха имали Енглези и Норвежани.

Антарктички континент дели се на два дела: један мањи, нижи, Западни Антарктик, јужно од Јужне Америке, и други виши и већи, Источни Антарктик, јужно Индискога Океана. На истоку од Западнога Антарктика ЈЈИ. од Јужне Америке, у Веделовом Мору (*Wedell Meer*), налази се Котова Земља (*Coats Land*), коју је пронашао Шотланђанин *Bruce*, 1904. г., и дошао до 72° 30'. Источни Антарктик састоји се из Викторијине Земље и Земље Краља Едуарда VII, коју је пронашао *Скотт*, и ишао по њој до 78° ј. ш. Између

¹ Овај је чланак израђен поглавито по часописима: *Deutsche Rundschau für Geographie* (8 Heft, 1912), *Petermanns Mitteilungen* (April.— Heft, 1912) и *Geographischer Anzeiger* (Heft IV, 1912). Највише је података узето из одличнога чланка Dr. Г. Гецингера (*Roald Amundsens Fahrt zum Südpol*) у *Deutsche Rundschau*.